Akademie výtvarných umění v Praze
Studijní program Výtvarná umění
Ateliér Grafika 1

DIPLOMOVÁ PRÁCE

STROMŮ V OKOLÍ DOMŮ MOC NENÍ
TREES NEARBY HOUSES AREN´T MANY

Vypracoval*a: Pavel Kytner
Vedoucí diplomové práce: MgA. David Böhm, PhD.
Oponent*ka diplomové práce: Mgr. Tomáš Žemla

Akademický rok 2023/2024

Ve své diplomové práci se zabývám problematikou vztahu architektury a krajiny. K tomuto tématu vedla dlouhá cesta, která započala už v prvním ročníku studia na Akademii, kde jsem rozpracovával téma karavanu v prostoru zahrady, tedy podobný princip živého a neživého prvku. Stejně tak po formální stránce jsem během studia prošel různými styly a výrazovými prostředky, které se promítají do současné podoby diplomové práce. Významný byl především minulý rok, kdy jsem pracoval na tématu "Abeceda vztahů", které se týkalo stavění objektů do různých pozic za účelem vytváření jiného významu. Toto téma se promítlo do diplomové práce tím způsobem, že v průběhu tvorby jsem si vytvářel modely budov, a podle některých z nich jsem zhotovil kresby. Principiální propojení je pak očividné, neboť stromy i domy jakožto kompoziční prvky jsem vůči sobě stavěl tak, aby vytvářely kompozice podle mého záměru.

Obsahová stránka mého tématu se začala formovat do současné podoby z kraje minulého roku, kdy jsem si všímal podivných situací, ve kterých se stromy vůči budovám nacházejí. Tento fenomén jsem sledoval stále více, přičemž hlavním motorem mého zájmu byl šokující údiv. Nedokázal jsem pochopit, proč se stromy nacházejí právě tam. Proč za nimi je právě tato budova? Přišlo mi to absurdní, a tak očividně divné, že jsem ani nechápal, že to nikomu nevadí. Tento prvotní impuls se časem měnil a do stromů jsem si spíše promítal subjektivní pocity. Přicházely mi na mysl otázky, jak se asi cítí? Jak bych se cítil já, kdybych byl na místě takového stromu? Zažíval jsem s nimi soucit a pocit sounáležitosti, přestože stromu jako takovému je patrně jedno, kde a vedle čeho roste. Tato myšlenka mě nicméně přivedla k názoru, že není důležité, jestli něco stromy cítí, nebo ne, zda jsou vyloučeny, nebo izolovány a podobně, ale co to vypovídá o nás a našem přístupu a zacházení s nimi. Napadla mě i otázka, zda bychom činili stejně, kdybychom věděli, že jim to škodí?

Tuto subjektivní rovinu jsem po čase opustil, a vydal jsem se cestou observace a výzkumu, sice také subjektivního, přesto s větší mírou nadhledu. V této nové pozici jsem zaujal mírně kritické, ale i smutné a ambivalentní stanovisko, které má na problematiku poukázat.

Na jedné straně se ze zdrojů jako je *Manuál tvorby veřejných prostranství hl. m. Prahy*[1a] nebo *Městský standart pro plánování, výsadbu a péči o uliční stromořadí*[2b] můžeme dozvědět, jakým způsobem bychom se ke stromům měli chovat a co si o nich můžeme myslet. Na straně druhé vznikají ve veřejném prostoru měst kontroverzní architektonické návrhy, ve kterých jsou sice podmínky ze zmíněných manuálů splněny, výsledek však vypadá, jako bychom stromy pouze využívali. Cítím napětí mezi tím, jakým způsobem bychom se ke stromům měli chovat a jaký k nim máme vztah, popřípadě co si o nich myslíme, a mezi tím, jak je tomu ve skutečnosti na základě mé subjektivní observace. Volba IPRu[3] jako zdroje se zde jeví jako relevantní, neboť technicky popisuje pravidla hospodaření se stromy, ale také uvádí citlivější komentáře, jež poukazují na jiné vlastnosti a hodnotu stromů. Proto samotný paradox je dle mého mínění obsažen již v tomto zdroji.

Podle Institutu plánování a rozvoje hl. města Prahy může být strom *"vnímán jako zástupce konkrétního druhu nebo jako jedinec. Lidé si ke konkrétním stromům umějí vytvořit silný citový vztah. Stromy jsou ale nejen architektonickým kompozičním prvkem, jsou zároveň součástí živé přírody, biotopem. Jejich individuální hodnota stoupá úměrně jejich velikosti a stáří. Jejich přítomnost ve městě obecně významně přispívá k pobytové kvalitě prostoru a zlepšení zdravého prostředí. Stromy významně rozšiřují možnosti citlivého začlenění staveb do struktury města a krajiny, pokud je připraven krajinářský koncept."*[4]

1a Dokument spadající pod správu Institutu pro plánování a rozvoj hlavního města Prahy
2b Taktéž
3 Celé znění: Institut pro plánování a rozvoj města Prahy
4 Městský standart pro plánování, výsadbu a péči o uliční stromořadí, 2022

IPR se vyjadřuje o stromu i jako o prvku, který je třeba používat podle určitých pravidel. *"Použijeme–li strom jako jednotlivý solitérní prvek, jsou na jeho vzhled kladeny vysoké nároky. Uplatňuje se ze všech stran a jako těžiště prostoru. V případě takto významného stromu hraje velkou roli výběr konkrétního jedince v pěstební školce přímo projektantem."*[5]

K těmto techničtějším komentářům je nutné ještě připojit citlivější: "*Strom má prostorový, ale také symbolický význam."*[6] nebo *"Strom mění charakter v průběhu své existence, je to živý dynamický prvek."*[7]

Dále se v dokumentu uvádí, že o stromy ve městě je třeba pečovat a dbát na jejich bezpečí při stavbách. Je také nutné se o ně starat v průběhu růstu. Odstranit strom bezdůvodně nelze. Nové výsadby jsou kontrolovány a stromy pečlivě vybírány. Přes všechnu tuto péči to ale na mě působí jinak.

Na základě mého pozorování městského prostředí jsem došel k názoru, že tomu bývá často přesně naopak. K vegetaci obecně zaujímáme lhostejný někdy až nenávistný postoj. Jak jinak by se dalo pochopit likvidování trávy rostoucí mezi kočičími hlavami pesticidem? Láska to určitě není, a pokud, tak k čistotě prostoru, tedy k umrtvení. Stromy, které jsou často izolované na městských prostranstvích vypadají spíše jako ozdoba, a z klimatického hlediska fungují jako továrna na kyslík a regulátor teploty. Umístěné u staveb potom jako prvky zastírající spodní patra budov, která mnohdy působí odpudivě. Pokud se nacházejí osamoceně vedle bytových domů nebo moderních staveb vypadají jako poslední jedinci, které zde ještě trpíme, neboť estetickou funkci zdá se, že neplní, a jinou už vůbec ne. Z observace na mě nakonec doléhají pocity smutku, ztráta naděje a nepochopení. Je to mé neporozumění tomu, jak je možné, že je vegetace vůči architektuře v tak jednostranně submisivním vztahu.

Z těchto subjektivních soudů a na základě pocitů založených na nich, jsem se ve své praktické části rozhodl znázorňovat stromy v pozicích, ve kterých jsou izolovány, stojící vedle architektury. Také v pozicích, ve kterých jsou obestavěny architekturou, nebo jsou architekturou utlačovány. Architektura, zde slouží jako symbol lidského elementu, lidského výtvoru. Celá koncepce praktické části se potom skládá z variací na tento vztah.

Na praktické části diplomové práce jsem pracoval postupně, přirozeně se proto v průběhu práce otevíraly nové možnosti, jak na práci pokračovat. Rozhodl jsem se téma nechat ve své bohatosti a na případné odbočky jsem reagoval jejich přijetím a rozvíjením. Vzniklo tedy několik vnitřně sjednocených, kompaktních celků.

Prvním a také nejhojněji zastoupeným, je celek zaměřený na zobrazení architektury a stromů v přímém vztahu. To znamená, že architektura je zobrazena přímo na obraze stejně jako stromy, a to v konkrétním vztahu. Prvotním impulsem byla snaha redukovat nepotřebné detaily a prvky obrazu a architekturu i stromy zbavit všeho nepodstatného a rušivého. Vznikly tak čisté plochy minimalistického charakteru, jako kontrast k organické struktuře a tvaru stromu. Tento kontrast je však založen z velké části i na barvě, o čemž jsem se mohl přesvědčit v černobíle grafice, která nepůsobí tak přesvědčivě. V průběhu ledna vznikly modely, kulisy, na základě kterých jsem vytvořil další obrazy. Působí divadelním a komponovaným dojmem.

5 Taktéž
6 Taktéž
7 Taktéž

Další celek je zaměřený na zobrazení tématu nepřímo. Na obraze se může objevit architektura i strom, dominantní je však prvek od nich odvozený. Nejčastěji se jedná o stín, který pokud je vržen budovou, je ostrý, jasně definovaný, pokud je vržený stromem, nebo se na něm objevuje, je měkký a organický. Na tento způsob zobrazování následně asociačně navazuji tak, že používám architekturu jako prvek, který utíná nebo řeže vegetaci.

Za třetí celek můžeme považovat zobrazení tématu expresivně a se saturovanými barvami. Na obrazech jsem, stejně jako u předešlých, aplikoval redukci nepodstatných detailů a prvků. Objevují se na nich jak stíny, tak řezy architekturou, a jedná se tedy o jakousi směsici všeho předešlého. Nutné je však zmínit to, že tato poloha vznikla jako úplně první.

Na začátku práce jsem si nebyl jistý, jaké formální prostředky a materiály vybrat. Nebyl jsem si ani jistý jakou cestou se téma rozeběhne. Začal jsem tedy skicovat a následně několik skic převedl do větších formátů. Tento krok automaticky nastartoval sekvenci dalších a byl jsem na cestě. Celou sérii kreseb jsem nakonec pojednal v technice suchého pastelu. Potřeboval jsem totiž dosáhnout jasných až křiklavých barev, které by na některých obrazech navodily pocit nadreálného ideového světa. Formát obrazů je podobný a to z důvodu jednotného působení práce.

Jak už jsem zmínil, v průběhu tvorby mě napadala nová řešení, a proto jsem váhal jakým způsobem v práci pokračovat. Rozhodnutí zachovat bohatost několika odlišných celků hodnotím kladně, protože jako autor jsem nucen přistupovat k novému obrazu vždy s novým způsobem zobrazení a obsahu, a tak se jedná o novou výzvu a lze říci, že každý obraz je pak výjimečný. Naproti tomu soustředit se na jediný celek, by v mém případě vedlo k vyčerpání, rozmělnění a umrtvení obrazu. Nicméně pro diváka může tato bohatost spíše znamenat roztříštěnost a nesourodost. Proto nelze jednoznačně určit, zda se jednalo o dobré rozhodnutí, či nikoli. Tuto problematiku se pokusím vyřešit instalací, kterou se chystám koncipovat v diptyších, které reprezentují jednotlivé celky, a budou od sebe odděleny.

Dalším faktorem, který hodnotím pozitivně je ten, že jsem se na konci práce donutil k redukci barev a omezil se na šedé tóny. Z výsledku, jako takového nadšený nejsem, mám ale dojem, že to byl nutný krok k dalšímu vývoji. Kladně hodnotím i to, že se mi podařilo alespoň částečně vyjádřit to, o co jsem usiloval. I v tomto aspektu s jednalo o novou zkušenost.

Literatura:

Autorský kolektiv, Městský standard plánování, výsadby a péče o uliční stromořadí jako významného prvku modrozelené infrastruktury pro adaptaci na změnu klimatu, 2022

Autorský tým kanceláře veřejného prostoru, Manuál tvorby veřejných prostranství hlavního města Prahy, 2014

Datum: Podpis: